# In hoeverre draagt de inzet van impliciet leren bij aan de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis?

Beantwoord door Esther Hoonhoud en Cudi Gölpinar (antwoordspecialisten) en Marinka Willemsen (kennismakelaar Kennisrotonde)

17 december 2024

KR. 2227

## Kort antwoord

Er is te weinig bekend over de inzet van impliciet leren ter verbetering van de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis, door het gebrek aan goed of eenduidig experimenteel onderzoek. Er is wel bewijs dat expliciet leren bijdraagt aan de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen met een TOS. Onderzoek laat zien dat leerlingen met een TOS in bepaalde mate afhankelijk zijn van expliciet leren, omdat zij bewuste en directe methodes nodig hebben om taalregels te leren.

## Antwoord

### Leerlingen met een TOS hebben een beperkte mondelinge taalvaardigheid

Leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) hebben vaak een beperktere mondelinge taalvaardigheid dan leeftijdsgenoten (Baron & Arbel, 2022). Mondelinge taalvaardigheid wordt gezien als het vermogen om gesproken taal te begrijpen en te produceren, waarbij het draait om het goed begrijpen en toepassen van grammatica en zinsbouw en het leren van nieuwe woorden (Verhoeven & Van Leeuwe, 2012; Ebbels, 2014; Bruinsma et al., 2020).

### De meeste leerlingen leren taal zowel impliciet als expliciet

Leerlingen leren taal zowel op onbewuste manier (impliciet) als bewuste manier (expliciet). Expliciet leren verloopt bewust en doelgericht, waarbij de leerling actief nadenkt over wat er geleerd moet worden (Baron & Arbel, 2022). Het is vooral geschikt voor het leren van feiten en duidelijk gestructureerde informatie. Lessen en interventies voor expliciet leren zijn gestructureerd, gebruiken directe instructie, aanwijzingen, en feedback.

Bij impliciet leren daarentegen ervaren leerlingen een natuurlijke omgeving met indirecte blootstelling van informatie. Leerlingen pikken onbewust kennis en patronen (zoals nieuwe woorden en grammaticale regels) op uit wat ze om zich heen ervaren zonder directe instructie, bijvoorbeeld tijdens spel, gesprekken, filmpjes kijken, of lezen (Pomper et al., 2022). Impliciet leren helpt kinderen zo ook automatisch de grammatica van hun moedertaal te begrijpen (Zwart et al., 2018). Impliciete lessen en interventies zorgen er doorgaans voor dat een leerling vaker taal hoort en vergroten normaalgesproken daarmee de kans dat hij of zij meer mondelinge taal leert (Calder, Claessen & Leitão, 2018).

Voorbeelden van impliciete methodes voor het leren van mondelinge taal zijn auditief bombardement (veelvuldig aanbieden van taal), modelleren (blootstelling aan correct taalgebruik) en 'recasting' (herhaling van spontane taal van een kind in correcte vorm met eventuele uitbreiding). Deze vormen worden tijdens spel of in andere natuurlijke situaties aangeboden. Auditief bombardement wordt als 'meest impliciet' gezien, omdat hierbij herhaaldelijke blootstelling aan taal plaatsvindt zonder instructie. De recasting-methode heeft wat meer expliciete kenmerken omdat leraren of logopedisten vaak wel aanwijzingen en feedback geven en een reactie uitlokken van een leerling (Baron & Arbel, 2022).

## Impliciet leren is lastig voor leerlingen met een TOS

Leerlingen met een TOS hebben meer moeite met impliciet leren dan leerlingen zonder een TOS (Baron & Arbel, 2022; Bishop, 2000 Calder et al., 2018; Ebbels, 2014; Pomper et al., 2022). Zo delen leerlingen zonder een TOS bijvoorbeeld woorden zoals 'appel' en 'banaan' onbewust in onder de categorie 'fruit' of weten ze dat je een woord meervoudig maakt door er een -s aan toe te voegen, waardoor impliciet leren voor hen goed werkt. Dit soort processen zijn voor leerlingen met een TOS geen vanzelfsprekendheid. Impliciet leren voor leerlingen met een TOS is niet onmogelijk, maar zij hebben meestal expliciete instructies nodig om dit soort verbindingen te leggen of reageren meer op expliciete methoden (Bishop, 2000; Ebbels, 2014; Pomper et al., 2022).

## Weinig onderzoek naar de inzet van impliciet leren

Er is te weinig bekend over de inzet van impliciet leren ter verbetering van de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis, door het gebrek aan goed of eenduidig experimenteel onderzoek. Een aantal bestaande studies geven beperkt antwoord over uitkomsten, combineren expliciete en impliciete methodes of hebben een beperkte experimentele opzet (Baron & Arbel, 2022; Bruinsma, Wijnen & Gerrits, 2020; Calder et al., 2018; Cleave et al., 2015; Ebbels, 2014; Plante et al. 2018, Pomper et al. 2022).

Het is moeilijk om uitspraken te doen over de effectiviteit van impliciet leren omdat de meeste leermethoden zich niet enkel en alleen op impliciet of expliciet leren richten (Baron & Arbel, 2022). Er is sprake van een continuüm: methodes richten zich in meer of mindere mate op impliciet of expliciet leren, of beiden zoals we hierboven al beschreven. En zelfs methodes die zich voornamelijk richten op impliciet leren, kunnen alsnog beroep doen op het expliciet leren van een leerling.

Daarnaast kan de taalvaardigheid van leerlingen met een TOS verschillend zijn, waardoor impliciet leren en expliciet leren verschillend kan uitpakken per kind. Kinderen met een TOS die goed zijn in het onthouden van geluiden, hebben bijvoorbeeld minder expliciete ondersteuning nodig bij het leren van de geluiden van nieuwe woorden. Ze kunnen echter wél expliciete instructie nodig hebben om de diepere betekenis van die woorden te begrijpen (Pomper et al., 2022). Ook kan het effect van impliciet en expliciet leren verschillen per leerdoel. Expliciet leren kan passend zijn voor het leren van associaties en regels, terwijl impliciet leren passend kan zijn voor het verwerven van complexe informatie, zoals informatie in sociale contexten (Baron & Arbel, 2022).

## Meer duidelijkheid over de inzet van expliciet leren

Er is wel bewijs dat expliciet leren effectief is: verschillende onderzoeken laten zien dat leerlingen met een TOS vooruitgaan in hun mondelinge taalvaardigheid wanneer ze expliciet leren (Bishop, 2000; Bogaerts, Siegelman & Frost, 2021; Ebbels, 2014; Finestack et al., 2024). Expliciet leren zorgt dat leerlingen met een

TOS grammatica beter leren en toepassen dan bij impliciet leren, door bijvoorbeeld directe instructie en het beperken van informatie die ze moeten verwerken (Finestack et al., 2024). Leerlingen met een TOS zijn in bepaalde mate afhankelijk van expliciet leren voor het leren van complexe aspecten van taalverwerving (Bogaerts, Siegelman & Frost, 2021; Bishop, 2000; Finestack et al., 2024). Leerlingen zonder een TOS kunnen taalregels impliciet leren via natuurlijke en contextuele blootstelling, terwijl leerlingen met een TOS bewuste en directe methodes nodig om dezelfde regels te leren.

Er is meer onderzoek nodig naar impliciet leren bij leerlingen met een TOS om te kunnen zeggen dat impliciet leren kan bijdragen aan de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis. Het is daarbij van belang te benoemen dat een gebrek aan goed en voldoende bewijs niet betekent dat impliciete methodes niet werken (Ebbels, 2014). Bij gebrek aan goed bewijs moeten men in de praktijk zoeken naar de best passende aanpak in combinatie met klinische ervaring, en is het tijdens de uitvoering van belang om de effectiviteit te evalueren voor elke specifieke combinatie van kindfactoren en gestelde doelen.

## Geraadpleegde bronnen

Baron, L. S., & Arbel, Y. (2022). An implicit–explicit framework for intervention methods in developmental language disorder. *American Journal of Speech-Language Pathology*, *31*(4), 1557-1573.
Bishop, D. V. (2000). How does the brain learn language? Insights from the study of children with and without language impairment. *Developmental medicine and child neurology*, *42*(2), 133-142.
Bogaerts, L., Siegelman, N., & Frost, R. (2021). Statistical learning and language impairments: Toward more precise theoretical accounts. *Perspectives on Psychological science*, *16*(2), 319-337.
Bruinsma, G., Wijnen, F., & Gerrits, E. (2020). Focused stimulation intervention in 4-and 5-year-old children with developmental language disorder: Exploring implementation in clinical practice. Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 51(2), 247-269.
Calder, S. D., Claessen, M., & Leitão, S. (2018). Combining implicit and explicit intervention approaches to target grammar in young children with developmental language disorder. *Child Language Teaching and Therapy*, *34*(2), 171-189.
Ebbels, S. (2014). Effectiveness of intervention for grammar in school-aged children with primary language impairments: A review of the evidence. Child Language Teaching and Therapy, 30(1), 7-40.
Evans, J. L., Saffran, J. R., & Robe-Torres, K. (2009). Statistical learning in children with specific language impairment. Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 52 (2), 321-335.
Finestack, L. H., Ancel, E., Lee, H., Kuchler, K., & Kornelis, M. (2024). Five additional evidence-based principles to facilitate grammar development for children with developmental language disorder. *American journal of speech-language pathology*, *33*(2), 552-563.
Plante, E., Tucci, A., Nicholas, K., Arizmendi, G. D., & Vance, R. (2018). Effective use of auditory bombardment as a therapy adjunct for children with developmental language disorders. Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 49(2), 320-333.
Pomper, R., McGregor, K. K., Arbisi-Kelm, T., Eden, N., & Ohlmann, N. (2022). Direct instruction improves word learning for children with developmental language disorder. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, *65*(11), 4228-4249.
Verhoeven, L., & Van Leeuwe, J. (2012). The simple view of second language reading throughout the primary grades. *Reading and Writing*, *25*, 1805-1818.

Zwart, F. S., Vissers, C. T. W., Kessels, R. P., & Maes, J. H. (2018). Implicit learning seems to come naturally for children with autism, but not for children with specific language impairment: Evidence from behavioral and ERP data. *Autism Research, 11(7)*, 1050-1061.

## Over deze vraag:

| | |
|---|---|
| Opgesteld door: | Esther Hoonhoud en Cudi Gölpinar (antwoordspecialisten) en Marinka Willemsen (kennismakelaar Kennisrotonde) |
| Vraagsteller: | Logopedist en leesspecialist in cluster 2 onderwijs |
| Onderwijssector: | Speciaal onderwijs |
| Trefwoorden: | taalontwikkelingsstoornis (TOS), impliciet leren, mondelinge taalvaardigheid |
| Referentie: | Kennisrotonde. (2024). *In hoeverre draagt de inzet van impliciet leren bij aan de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis?* (KR. 2227) |

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.